

Tosiaikajärjestelmät – Luento 5: Resurssien hallinta ja prioriteetit

Tiina Niklander

Jaetut resurssit

- n Useat tapahtumat jakavat ohjelma-/laitteisto-olioita, joissa keskinäinen poissulkeminen on välttämätöntä.
- n Ratkaisuja:
  - n Ajonaikainen resurssien käytösäännöstö, jolla konfliktit ratkaistaan ajonaikaisesti käyttäen dynaamisia tapahtumien prioriteettien muutoksia.
  - n Etukäteen muodostettu resurssien ajoitus, joka muodostaa ei päällekkäisen tapahtumien suoritusikkunan estäen ajonaikaiset konfliktit.

Jaettujen resurssien vuorottajan tehokkuus ?

- n ”When there are mutual exclusion constraints in a system, *it is impossible to find* an optimal on-line scheduling algorithm (unless it is clairvoyant).” (Mok, 1983)
- n ”The problem of deciding feasibility for set of periodic tasks which use semaphores to enforce mutual exclusion is *NP-hard*.” (Mok, 1983).

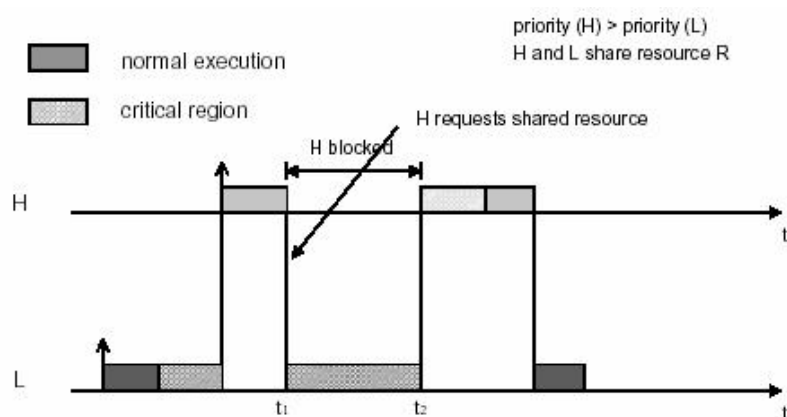
Mitä voi mennä pieleen ?

- n Resurssit, kriittiset alueet, odotus
- n Prioriteetin kääntyminen
  - n korkeamman prioriteetin työ joutuu odottamaan alemman prioriteetin työtä
- n Lukkiumat (deadlocks)
  - n kaksi tehtävää odottaa toisen varaamaa resurssia
- n Irroittamattomat kriittiset alueet
  - n resurssin käyttäjää ei voi siirtää pois suorittimelta

Resurssikilpailu ja estyminen

- Resurssien käyttö usein poissulkevaa, eli vain varaaja saa käyttää, muut odottavat
- Yleensä ensimmäisenä pyytänyt saa resurssin
- Merkitään tehtävien kriittiset alueet seuraavasti $[R, \eta; e]$, missä R on resurssi, η on haluttu lukumäärä ja e on kriittisen alueen kesto
- Esim: $[X, 1; 5 [Y, 2; 2]][Z, 3; 1]$

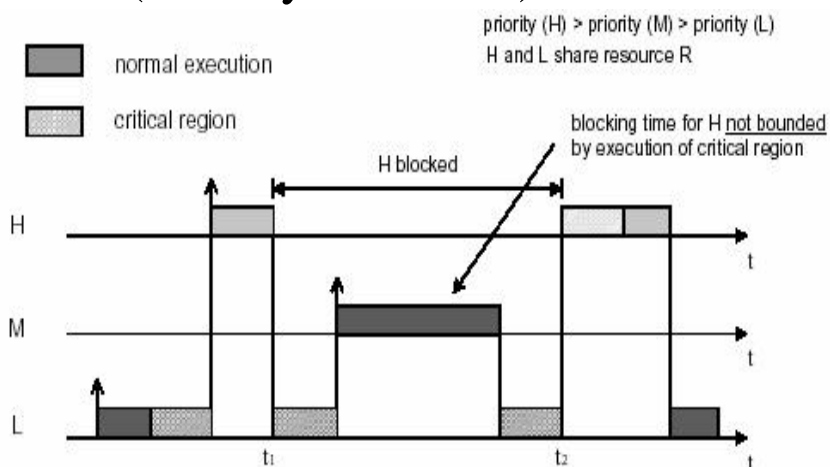
Odotusongelma (Blocking problem)

Estyminen ja odotuksen kesto

- n Ilman kilpailua korkeamman prioriteetin työ ohittaa alemman prioriteetin työn, **mutta**
- n Jos alemmalla on hallussaan jaettu resurssi on korkeamman prioriteetin työn odotettava
- n Kuinka kauan?
  - n rajoitettu aika – vain resurssi käytön verran
  - n rajattomasti – aikaa ei voida ennustaa
- n Ns. prioriteetin kääntyminen

Prioriteetin kääntyminen (Priority inversion)

Prioriteetin kääntymisen välttäminen

- n Irroittamattomat kriittiset alueet
  - n Luovat tarpeetonta odotusta.
  - n Käyttökelpoisia **lyhyille** kriittisille alueille.
- n Varausprotokollia kriittiselle alueelle
  - n Prioriteetin perintä (Priority Inheritance Protocol).
  - n Prioriteettikatto (Priority Ceiling Protocol).

Irroittamattomat kriittiset alueet (nonpreemptive critical sections, NPCS)

- n Suoritetaan vain sitä tehtävää, joka käyttää jotain jaettua resurssia, muut odottavat
- n Korkeimman prioriteetin maksimiodotus kestää muiden pisimmän yhtenäisen kriittisen alueen suorituksen ajan

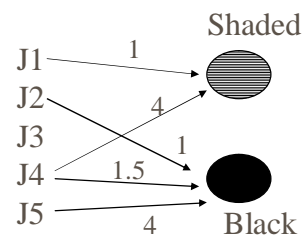
$$b_i(rc) = \max_{i+1 \leq k \leq n} (c_k)$$

Irroittamattomat kriittiset alueet

- n Hyödyt
  - n yksinkertainen – ei rinnakkaisuuden hallintaa
  - n ei lukkiudu
- n Haitat
  - n Korkeimman prioriteetin työ saattaa joutua odottamaan myös sellaista alemman prioriteetin työtä, joka ei kilpaile sen kanssa samoista resursseista

Esimerkkien työkuorma

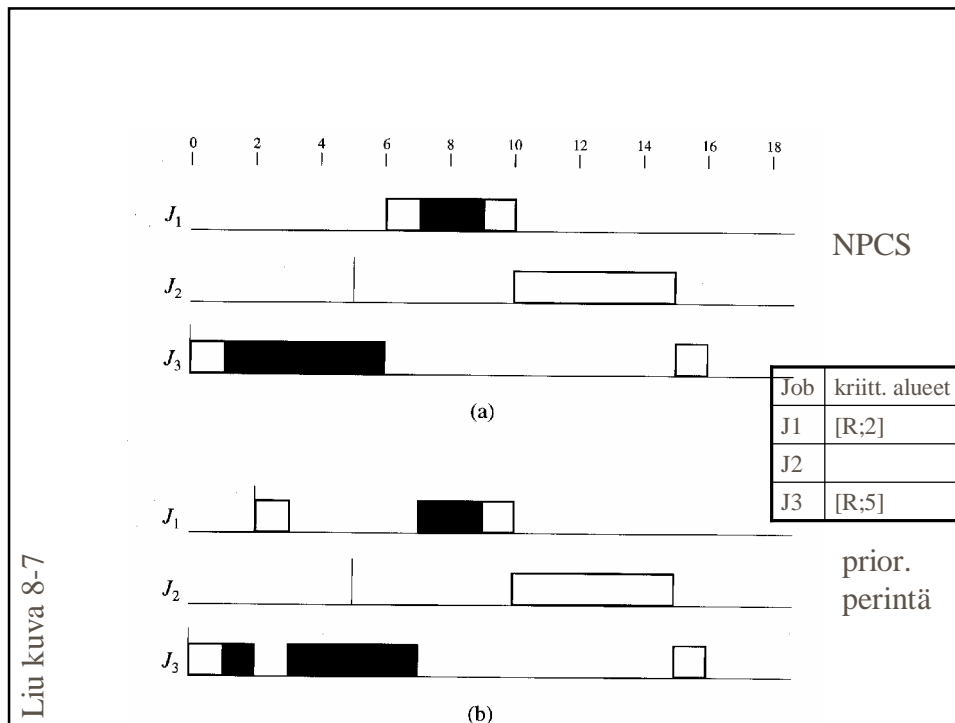
Job	r_i	e_i	π_i	kriitt. alueet
J1	7	3	1	[Shaded;1]
J2	5	3	2	[Black;1]
J3	4	2	3	
J4	2	6	4	[Shaded;4 [Black;1.5]]
J5	0	6	5	[Black;4]

r – aloitushetki

e – suoritusaika

π – prioriteetti

Prioriteetin perintä

- n Idea: Jos tapahtuma T estää (blocks) yhden tai useamman korkeampi prioriteettisen tapahtuman etenemisen, tapahtuma T perii väliaikaisesti korkeimman estetyn tapahtuman prioriteetin.
- n Hyödyt
  - n Estää prioriteetiltään keskitasoa olevan tapahtuman keskeyttämästä tapahtumaa T.
- n Haitat
  - n Prioriteetin perintä voi aiheuttaa lukkiuman
  - n Linkitetty odotus (chained blocking)

Prioriteetin perinnän säännöt

- n Vuorotus
  - n vuorotetaan irrottavasti ja prioriteetti-pohjaisesti hetkellisen prioriteetin perusteella
- n Varaus
  - n Työ saa resurssin R jos R on vapaa, muuten joutuu odottamaan
- n Prioriteetin perintä
  - n Kun työ J_h joutuu odottamaan resurssia R, resurssin varannut työ J_l perii J_h :n prioriteetin $\pi(t)$ kunnes vapauttaa R:n. Vapautuksen yhteydessä J_l :n prioriteetiksi palautetaan varaushetken prioriteetti $\pi(t')$

Prioriteetin perintä

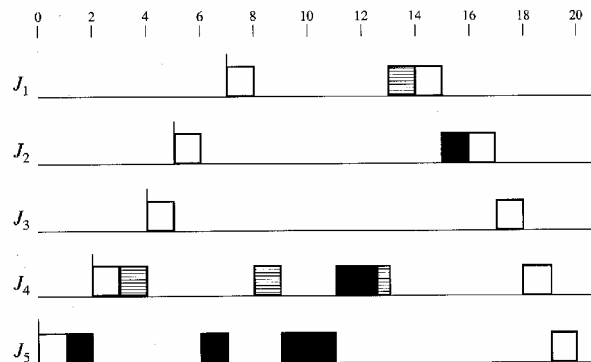
Job	r_i	e_i	π_i
J1	7	3	1
J2	5	3	2
J3	4	2	3
J4	2	6	4
J5	0	6	5

Job	kriitt. alueet
J1	[Sh;1]
J2	[Bl;1]
J3	
J4	[Sh;4 [Bl;1.5]]
J5	[Bl;4]

Liu Kuva 8-8

Job	r_i	e_i	π_i	Critical Sections
J_1	7	3	1	[Shaded; 1]
J_2	5	3	2	[Black; 1]
J_3	4	2	3	
J_4	2	6	4	[Shaded; 4 [Black; 1.5]]
J_5	0	6	5	[Black; 4]

(a)

(b)

Prioriteettikatto

n Idea

- n Jokaiselle resurssille asetetaan prioriteettikatto $\Pi(R_i)$ yhtä suureksi kuin sen korkeimman tapahtuman prioriteetti, joka tarvitsee tätä resurssia ja siis saa lukita resurssin.
- n Tapahtuma T saa siirtyä kriittiselle alueelle ja varata resurssin vain, jos sen prioriteetti on korkeampi kuin kaikkien muiden samanaikaisten tapahtumien sillä hetkellä varaamien resurssien prioriteettikatot $\Pi(t)$.
- n Jos tapahtuma T estää yhden tai useamman korkeampi prioriteettisen tapahtuman, se väliaikaisesti perii korkeimman estetyn tapahtuman prioriteetin.

Prioriteettikatto

Priority Ceiling Protocol:

priority (H) > priority (M) > priority (L)

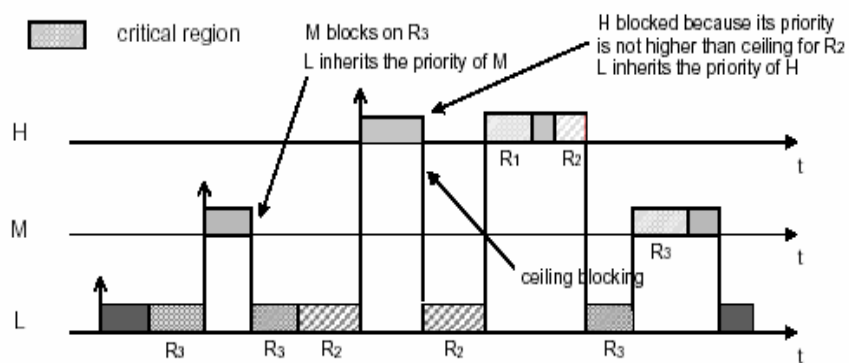
H sequentially accesses resources R1 and R2

M accesses resource R3

L accesses resource R3 and nests R2

■ normal execution

■ critical region

Prioriteettikatto – säännöt

- n Vuorotus
  - n vuorotetaan irrottavasti ja prioriteetti-pohjaisesti hetkellisen prioriteetin perusteella
- n Varaus
  - n Työ J saa resurssin R vain jos R on vapaa ja J:n prioriteetti on korkeampi kuin $\Pi(t)$, muuten joutuu odottamaan
- n Prioriteetin perintä
  - n kuten aiemmin, J perii korkeimman odottajan prioriteetin kunnes J on vapauttanut kaikki resurssit, joiden prioriteettikatto on sama tai korkeampi kuin peritty prioriteetti.

Esimerkki: prioriteetin katto

Job	r_i	e_i	π_i
J1	7	3	1
J2	5	3	2
J3	4	2	3
J4	2	6	4
J5	0	6	5

Job	kriitt. alueet
J1	[Sh;1]
J2	[Bl;1]
J3	
J4	[Sh;4 [Bl;1.5]]
J5	[Bl;4]

Liu kuva 8-10

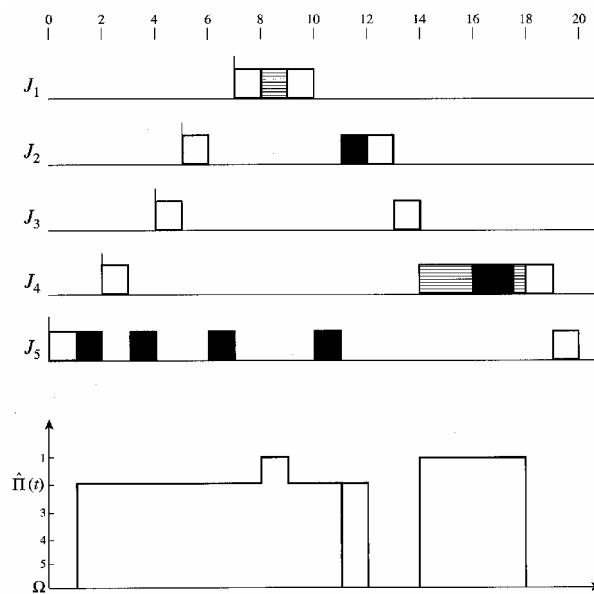

FIGURE 8-10 A schedule illustrating priority-ceiling protocol.

Prioriteettikatto

- n Hyödyt
  - n Lukkiutumaton: prioriteettikatot estävät lukkiumat
  - n Ei linkitettyä odotusta: korkeimman prioriteetin tapahtuma voi estyä korkeintaan yhden kriittisen alueen keston ajaksi.
- n Haitat
  - n ?

Lukkiutumisten esto?

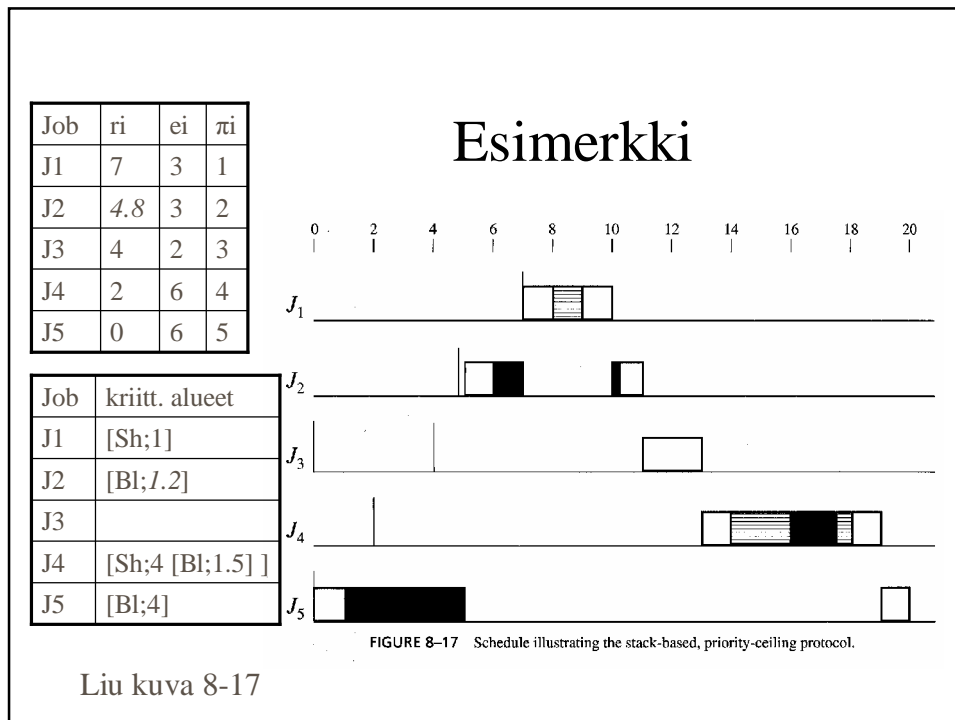
- n Resursseilla ja prosesseilla sama 'prioriteettijärjestys'
- n Ajanhetkellä t , työn J prioriteetti $\pi(t)$ voi olla aidosti korkeampi kuin senhetkinen prioriteettikatto $\Pi(t)$ vain kun
  - n J ei aio varata ja käyttää mitään tällä hetkellä varattuja resursseja ja
  - n J :tä korkeampi prioriteettiset työt eivät myöskään aio käyttää tällä hetkellä varattuna olevia resursseja
- n Näistä seuraa, että J ei voi joutua lukkiumaan minkään resursseja jo varanneen työn kanssa

Kattoprioriteetti

- n Voitaisiinko prioriteetin katto –menetelmää yksinkertaistaa?
- n Entä jos tehtävillä on yhteinen suoritusaikainen pino ja vain päällimmäinen on suorituksessa?
  - n Työn irrottava (preempt) uusi työ sijoittuu pinossa irroitettun työn päälle
- n Kattoprioriteetti (tai pinoperustainen kattoprior.)
  - n Uusi menetelmä, joka hyödyntää tätä ideaa
  - n Rajoitus: työt eivät saa 'keskeyttää' itseään

Pinoperustainen kattoprioriteetti (Stack-Based Priority-Ceiling protocol)

- n Nykyhetken kattoarvon päivitys
  - n Arvo päivitetään aina resurssin varauksen ja vapautuksen yhteydessä
  - n Jos kaikki resurssit vapaat, niin arvo on Ω .
- n Vuorotussääntö:
  - n Suoritukseen saapuvan työn täytyy odottaa, kunnes sen prioriteetti on kattoarvoa suurempi
  - n Työt vuorotetaan käyttäen irrottavaa prioriteettiperustaista menetelmää
- n Varaussääntö:
  - n Suorituksessa oleva työ voi aina varata pyytämänsä resurssin

Kattoprioriteetti (Ceiling-Priority)

- n Toimii kuten pinoperustainen kattoprior.
- n Vuorotussääntö
  - n Työtä suoritetaan sen alkuperäisellä prioriteetilla, jos työ ei ole varannut mitään resurssia. Saman prion työt FIFO-periaatteella
  - n Minkätahansa resurssin varanneen työn tilap. prioriteetti on yhtä suuri kuin sen varaamien resurssin suurin kattoprioriteetti
- n Varaussääntö
  - n Suorituksessa oleva työ voi aina varata pyytämänsä resurssin

Irroitusten katto

- n Aiemmat menetelmät (prioriteetin perintä, prioriteetin katto ja kattoprioriteetti) soveltuvat parhaiten kiinteille prioriteeteille
- n Käytetään irroittamisia prioriteettien sijaan
- n Taustana
  - n Korkeamman prioriteetin työ voi haluta matalamman varaamaa resurssia vain, jos se saa irroittaa suorituksessa olevan matalamman
  - n Tietyille dynaamista prioriteettia käyttäville järjestelmille (esim. takarajoihin perustuvat) on mahdollista etukäteen selvittää jaksollisten töiden mahdolliset irroitustilanteet.

Irroitustaso (preemption level)

- n Merkitään työn J_i irroitustasoa ψ_i
- n Oikeellisuusehto:
  - n Jos π_i on korkeampi kuin π_k ja $r_i > r_k$, niin ψ_i on korkeampi kuin ψ_k
- n Tavoitteena on siis saada järjestys töiden irroitustasojen välille siten, että korkeampiprioriteettinen työ ei voi irroittaa sellaista työtä, jolla on varattuna korkeamman haluama resurssi

Irroitustaso – esimerkki

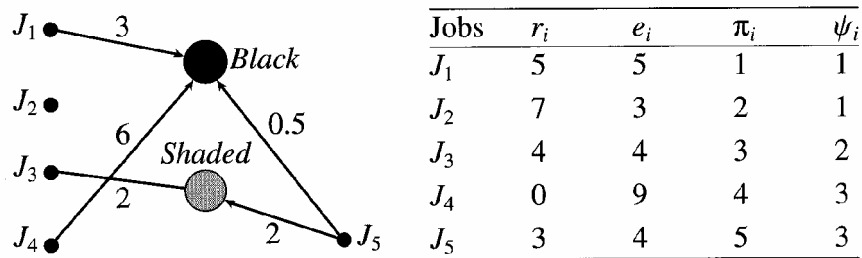

FIGURE 8-19 A schedule according to the preemption-ceiling protocol.

Esim. työ J_1 varaa
resurssin Black
3 aikayksikön ajaksi

Liu kuva 8-19

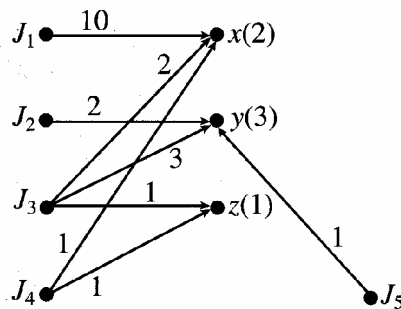
Irroitusten katto

- n Vuorotus ja perintäsäännöt
  - n kuten prioriteetin katto menetelmässä
- n Varaussäännöt
  - n Pyydetty resurssi on varattuna, $\rightarrow$ työ odottaa
  - n Resurssi on vapaa
    - n Työ saa resurssin, jos työn irroitustaso $\psi(t)$ on korkeampi kuin senhetkinen irroituskatto $\Psi(t)$
    - n Jos työn irroitustaso ei ole korkeampi, mutta työllä on jo hallussaan resurssi, jonka irroituskatto on juuri tuo $\Psi(t)$, niin työ saa resurssin, muuten joutuu odottamaan

Useita resurssiyksiköitä

- n Entä jos samanlaisia resursseja on useita?
  - n Laaditaan resurssille kattoarvojen vektori
  - n Merkitään $\Pi(R_i, k)$, missä $k \leq v_i$, ja k kuvaa vapaiden resurssiyksiköiden määrää
- n Yhden resurssin säännöt pitää vain muokata ottamaan huomioon moniresurssin kattoarvo

Esimerkki – useita resurssiyksiköitä

Resources		x(2)	y(3)	z(1)
Units Required by	J_1	1	0	0
	J_2	0	2	0
	J_3	2	3	1
	J_4	1	0	1
	J_5	0	1	0
$\Pi(*, 0)$		π_1	π_2	π_3
$\Pi(*, 1)$		π_3	π_2	Ω
$\Pi(*, 2)$		Ω	π_3	Ω
$\Pi(*, 3)$		Ω	Ω	Ω

FIGURE 8-21 Example of priority ceilings of multiple-unit resources.

(nyt kaaren numero kuvaa varattavien yksiköiden määrää)

Liu kuva 8-21

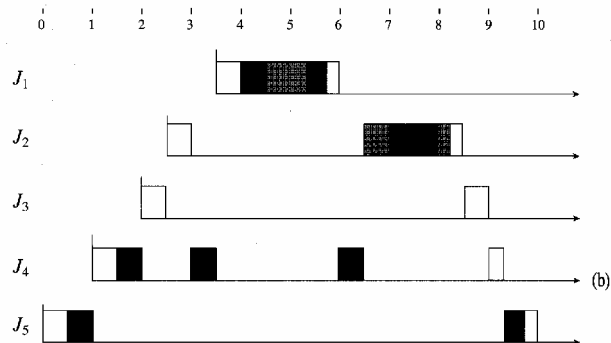

Prioriteetin perintä?

- n Miten päätetään mikä useista resurssiyksiköitä varaavista alemmista töistä saa periä korkeamman prioriteetin?
- n Perintäsääntö:
  - n Prioriteetin perii korkeimman prioriteettikaton töistä se, jonka oma alkuperäinen prioriteetti on korkein

Esimerkki – useita resurssiyksiköitä

	no. of units	units required					$\Pi(*, k), k =$					
		J_1	J_2	J_3	J_4	J_5	0	1	2	3	4	5
<i>Black</i>	5	2	4	0	1	1	1	2	2	Ω	Ω	
<i>Shaded</i>	1	1	1	0	0	1	1	Ω	Ω	Ω	Ω	Ω

Liu kuva 8-22

Käsitellyt menetelmät

- n Irroittamaton kriittinen alue
(nonpreemptive critical section)
- n Prioriteetin perintä
- n Prioriteetin katto
- n Kattoprioriteetti
- n Irroitusten katto

Lisämateriaali

(luvattu laskareissa ke 5.4.)

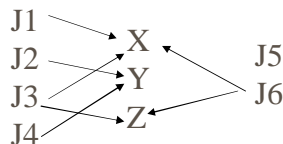
- n Estymisajan laskenta resurssikilpailun ja prioriteettien perusteella (kirjan luku 8.5.4)
- n Ajoitettavuusanalyysi
  - n Kiinteät prioriteetit (RM):
Aikavaativuus-analyysi ja estymisaika
    - n Perusversio ilman estymistä luku 6.6.2
    - n Perusversio ja estyminen luku 6.8.1
  - n Dynaamiset prioriteetit (EDF)
    - n Ajoitettavuusanalyysi käyttöasteen perusteella
    - n Tähän lisätään estymisen vaikutus (luku 6.8.1 kaava 6.21)

Estyminen ja prioriteetin perintä sekä prioriteetikatto

- n Vain alemman prioriteetin työ voi estää resurssikilpailun kautta. Siksi taulukosta Es ei tarvitse täyttää vasenta alakolmiota.
- n Työn maksimiestymisaika on sitä vastaavan rivin maksimiarvo.
- n Estävät (alempi prio) työt muodostavat sarakkeet. Työ voi
  - n Estää suoraan – kun se kilpailee samasta resurssista
  - n Estää prioriteetin perinnällä – kun se varauksen kautta perii ylemmän prioriteetin
- n Taulukon täyttäminen:
  - n Vasen osa (Suoraan) – nämä poimitaan tiedoista
  - n Oikea osa (Perinnällä) – voidaan päätellä vasemman sarakkeen perusteella

Estyminen ja prioriteetin perintä sekä prioriteettikatto

Job	kriitt. alueet	Es	Estää suoraan					Prioriteetin perinnällä				
			J2	J3	J4	J5	J6	J2	J3	J4	J5	J6
J1	[X;10]											
J2	[Y;1]			6			2					
J3	[X;6 [Y;2]]		*		5			*	6			2
J4	[Y;5]			*			4		*	5		2
J5					*					*		4
J6	[Z;4][X;2]					*					*	4

HUOM: J3 käyttää X ja Y resursseja yhtä aikaa, kun J6 käyttää Z ja X resursseja peräkkäin. (Katso hakasulkuja)

Aikavaativuusanalyysi (RM) ja estymisaika

- n Kuhunkin työhön kohdistuva estymisaika vaikuttaa vain siihen itseensä. Se tulee siis työn oman suoritusajan lisäksi tuohon kaavaan.
- n Korkeampi prioriteettiset työt keskeyttävä työn vain oman suorituksensa ajaksi. Siinä ei enää tarkastella niihin kohdistuvaa estymistä

HUOM.
Työt jakson-
pituuden
mukaan
prioriteettijärj.

$$w_i(t) = e_i + b_i + \sum_{k=1}^{i-1} \left\lceil \frac{t}{p_k} \right\rceil e_k,$$

aikavälillä $0 < t \leq \min(D_i, p_i)$

Ajoitettavuusanalyysi (EDF) ja estymisaika

- n EDF:llä ajoitettaville töille estyminen määrätään samoin kuin kiinteän prioriteetin tehtäville, mutta prioriteettina käytetään suhteellista aikarajaa D_i .
- n Kirjan teoreema 6.18: EDF skeduloinnissa työ J_k (suht. aikaraja (D_k)) voi estää työn J_i (suht. aikaraja D_i), vain jos $D_k > D_i$
  - n J_k voi estää vain, jos prioriteetti on pienempi, eli kun $d_k > d_i$
  - n Estääkseen J_k :n pitää olla jo suorituksessa eli $r_k < r_i$
  - n Molemmat epäyhtälöt voivat päteä samanaikaisesti vain, kun $D_k > D_i$

Ajoitettavuusanalyysi (EDF) ja estymisaika

- Koko tehtäväjoukko on ajoitettavissa, jos minkään tehtävän estymisaika ei aiheuta kokonaiskuorman päällä ylikuormitusta!
- Estäjänä voivat toimia vain työt, joiden suhteellinen aikaraja on suurempi.

$$\forall i \quad U + \frac{b_i}{\min(D_i, p_i)} \leq 1, \text{ missä } U = \sum_{k=1}^n \frac{e_k}{\min(D_k, p_k)}$$